
ZARUČNIČKI TEČAJEVI U GRADU SPLITU

Josip Čorić, Split

UDK: 25 : 173.3
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 1/2004.

Sažetak

Desetljećima zaručnički tečajevi djeluju u gradu Splitu. O njihovoj djelotvornosti, i o tome koliko odgovaraju zahtjevima vremena te što bi se moglo učiniti da budu što plodonosniji, pokušava odgovoriti autor. U ovom radu iznosi i obrađuje dojmove onih koji su na tečaju slušali izlaganja stručnjaka za pojedina područja bračne problematike. Pri tom se služi anketama, razgovorima, zapisima sudionika tečajeve, bilješkama iz arhiva središnjice tečajeve te višekratnim sudjelovanjem na njima. Provođi i anketu čitavog jednog tečaja.

Prateći napore europskih crkava na tom području, posebno načine kako izbjeći nedjelotvornost tečaja zbog prevelikog broja nazočnih, autor, uz iskustva mjesnih crkava koje su prešle na druge djelotvornije načine priprema za brak, najviše pledira u prilog tečajevima tzv. daljnje pripreme za brak, već u ranim godinama adolescencije.

Ključne riječi: zaručnik-ca, zaručnički tečaj, predavanja, predavač, ankete, obitelji, mladi, bračni par, župnik, svećenik.

1. RAĐANJE ZARUČNIČKIH TEČAJEVA

Nisu zaručnički tečajevi izvorni plod pastoralne zauzetosti splitsko-makarske (nad)biskupije.¹ Već daleke 1939. god. osnovan je prvi centar pripreme za brak u Ottawi, u Kanadi. Talijanski će centar s istom nakanom početi djelovati 1966. god. Slovenci su započeli sa zaručničkim tečajevima 1969. god.² Kod njih bi npr. u početku

¹ Neka čitatelja ne zamaraju zgrade oko riječice 'nad' u spoju s biskupijom. Upravo u vrijeme obnove splitsko-makarske nadbiskupije odvijali su se pokušaji redovite uspostave zaručničkih tečajeve u današnjoj Splitsko-makarskoj (nad)biskupiji, koja je, kako je poznato, obnovljena u svom današnjem naslovu 1969. god.

² Usp. Božo Delić, ZARUČNIČKI TEČAJ, neposredna priprema za sakrament ženidbe s posebnim osvrtnom na zaručnički tečaj u Splitu - diplomatska radnja iz

funkcioniranja zaručničkih tečajeva kandidati za brak dolazili na predavanja dva tjedna prije vjenčanja.

Poljski je episkopat 1960. god. formirao komisiju za obiteljski pastoral. Tu nalazimo i uputu kako: "Vjeroučitelji moraju posvetiti, jednako u svakom razredu srednje škole, najmanje nekoliko kateheza na godinu obiteljskim problemima, problemima braka, ljubavi i ustanovi ženidbe."³

U hrvatskim prostorima pioninom organiziranih neposrednih priprema za brak moglo bi se nazvati pučkog misionara isusovca o. Matu Jovića. Već 1963. godine on organizira prvi tečaj na kojemu su nastupili svećenik, liječnik i liječnica.⁴

U Rijeci su tečajevi započeli 1970. god. Odgovorni za njihovo odvijanje bio je dr. Marijan Valković.

2. KRATKI PRIKAZ ZARUČNIČKIH TEČAJEVA U SPLITU

Pod zamahom duha II. vatikanskog koncila među inim osjetila se je potreba odgovornijih i snažnijih priprema za sve sakramente, a posebno za sakrament kršćanske ženidbe. I u Crkvi iza 'željezne zavjese' pokušavalo se je pronaći pogodne načine održavanja priprema za taj odlučni korak u životu.

U splitskoj nadbiskupiji već se je prvih godina nakon II. vatikanskog sabora pokušalo organizirano djelovati u pripremi mladih za sakrament ženidbe na razini (nad)biskupije. Kao kod svakog početka, i mali koraci predstavljali su određenu novost i veliku radost.

God. 1970. ondašnji splitsko-makarski nadbiskup dr. Frane Franić povjerava organiziranje zaručničkih tečajeva u Splitu o. Ljudevitu Jeđutu. Prva dva tečaja održana su u crkvi otaca dominikanaca u Splitu. Po uzoru na tečajeve u Zagrebu i ovaj je splitski trajao 6 dana, a održavali su ga: liječnik, psiholog i bračni par.

Kanonskog prava kod prof. dr. Josipa Delića - (rukopis), Split, 1995., str. 6-9. U daljnjem tekstu: B. Delić.

³ Usp. *Prva instrukcija poljskog episkopata svećenstvu o pripravi za sakrament ženidbe i o dušobrižništvu obitelji*, u: *Obnovljeni život*, 6 (1972), str. 607.

⁴ Nadbiskup, poslije kardinal Franjo Šeper, naređuje svim zagrebačkim župnicima da tijekom tri nedjelje prije održavanja takvih tečajeva oglašavaju u crkvama gdje će se održati te da ih najtoplije preporučuju.

Nakon dva održana tečaja nastupilo je zatišje sve do 1976. god., kada je tadašnji župnik župe sv. Obitelji u Splitu trećoredac dr. Ljudevit Gregov imenovan predsjednikom Vijeća za pastoral obitelji. U njegovoj župi sv. Obitelji u Splitu održan je 1977. god. zaručnički tečaj, praktično nakon sedmogodišnje šutnje. Tečaj je bio tako organiziran da je poziv na sudjelovanje upućen studentskoj mladeži Splita, bez obzira ulaze li mladi ljudi uskoro u brak ili pak ne ulaze. Predavanja su trajala šest večeri. Vrijedno je spomenuti prvu ekipu predavača: "Psihološki vid ljubavi i braka" obradio je dr. don Bože Bulat; "Kršćanski pogled na ljubav i brak" - don Ivan Cvitanović; "Dogmatski vid braka" - o. Nikola-Mate Roščić; "Liturgija sakramenta ženidbe" - o. dr. Ljudevit Gregov; "Moralni vid braka" - dr. fra Šimun Šipić. Zagrebačka je pak ekipa poslala iz glavnog grada Hrvatske bračni par i liječnika.⁵

Odgovorni za vođenje tečajeva poslije će se mijenjati, kao i članovi ekipa koji su držali predavanja.⁶

Ne bi bilo pošteno, uz već navedene, ne navesti osobe koje su često nastupale, a i danas nastupaju, kada je tečaj dobio drukčiju fizionomiju. Osim već navedenih još su nastupali: dr. don Ante-Nediljko Ančić, pokojni pomoćni biskup dr. Petar Šolić, dr. don Ivan Čubelić, dr. don Josip Delić, dr. don Ivan Grubišić, dr. fra Špiro Marasović, dr. fra Luka Tomašević, dr. Ante Mateljan; liječnici: dr. Tereza Bralić, dr. Rina Matijević, dr. Danijela Demicheli Vitturi; bračni parovi: Anđa i Ivica Veža, Elza i Nikica Jurun, Milena i Branko Vrlić, Danijela i Ivan Demicheli Vitturi.⁷

Stvaranjem neovisne hrvatske države sloboda vjere je napokon zasjala i patničkoj zemlji Hrvatskoj. Broj polaznika na zaručničkim tečajevima naglo je porastao. Velika dvorana u župi sv. Petra bila je često malena da udobno prihvatiti sve parove. Njihov broj znao je biti i veći od 250 osoba.

Tečaj se sada organizira svakog mjeseca, osim u kolovozu. Tijekom pet večeri petorica predavača i jedan bračni par iznose

⁵ Usp. B. Delić, *Isto.*, str. 9-10.

⁶ Prvi su voditelji bili: o. Damjan Glavaš, gvardijan samostana franjevaca konventualaca u Splitu; don Joško Šantić, tadašnji rektor Bogoslovije u Splitu; don Božo Delić, tadašnji župni pomoćnik župe sv. Križa u Splitu i tajnik Nadbiskupskog vijeća za pastoral obitelji. Prvu stalnu ekipu predavača na zaručničkim tečajevima činili su: don Ivan Cvitanović, o. Nikola Mate Roščić, dr. don Bože Bulat, o. dr. Ljudevit Gregov, dr. fra Šimun Šipić i liječnik stomatolog Ilija Vrdoljak. Usp. Delić, B., *Isto.*, str. 10.

⁷ Ako je tko izostavljen, neka me obavijesti da mogu ispraviti propust.

mozaik istina o kršćanskom braku i obitelji. Nastupaju: teolog, moralist, psiholog, pravnik, liječnik. Prateći od prvih početaka odvijanje tečajeva, često sam se susretao s pohađateljima tečajeva, kao i s predavačima.

U ovom radu autor iznosi i obrađuje dojmove onih koji su na tečaju slušali izlaganja stručnjaka za pojedina područja bračne problematike i provodi od 1. do 5. prosinca 2002. godine anketu čitavog jednog tečaja. Zamolio je nazočne da mu daju poštene pisane odgovore. Podijelio im je 160 upitnika, a odgovorilo je u potpunosti 112 sudionika. Čitajući mnoštvo odgovora, moglo bi se u prvi mah zaključiti: koliko ljudi, toliko čudi.

Lako je uočiti da odgovori ovise o zanimljivosti, bolje rečeno, težini materije. I tu kao i na svim ostalim područjima ljudskog življenja mnogima nije drag napor. Skloniji su slušati zanimljivije i privlačljivije, pa taman i manje važne teme. Koji put se mora priznati da i način predavanja određene osobe otežava nazočnima slušanje i praćenje izlaganja. Nije se čuditi što se katkada o istom predavaču mogu čuti posve oprečna stajališta. Da ne bi nitko imao neugodnosti, predavači su označeni samo rednim brojem. No prije obrade te ankete dobro je, u najkraćim crtama iznijeti poruku 55. splitske sinode u svezi sa zaručničkim tečajevima.

3. ZARUČNIČKI TEČAJEVI U AKTIMA 55. SPLITSKE SINODE

U sklopu opširnih tema kojima se je Sinoda⁸ bavila nije se moglo preskočiti tako važnu problematiku kao što je pastoral obitelji.⁹ U toj se materiji sinoda posebno bavi pripravom mladih za obiteljski život. U br. 255. susrećemo: "Crkva je pozvana da mlade temeljito pripremi za sakrament ženidbe i zdrav bračni i obiteljski život. Novi uvjeti u kojima se našla obitelj traže i nove načine pastoralnog djelovanja. Za redovito i stručno održavanje zaručničkih

⁸ 55. splitska sinoda održala se je u dva navrata. Najprije je zasjedala od 14. do 16. prosinca 1986. god. (iako je bilo najavljeno kako će se prvo zasjedanje održati 10. 11. i 12. prosinca 1986. god.), te potom od 21. do 23. travnja 1987. god. Usp. *Crkva danas i sutra. Akti 55. splitske sinode "Različiti su darovi ali je isti Duh" (1 Kor 12,4)*, Crkva u svijetu, Split, 1988. (urednik: dr. Drago Šimundža), str. 5. i 11.

⁹ Usp. *Crkva danas i sutra. Akti 55. splitske sinode "Različiti su darovi ali je isti Duh" (1 Kor 12,4)*, Crkva u svijetu, Split, 1988. (urednik: dr. Drago Šimundža), str. 159-164; - U daljnjem tekstu - Akti...

tečajeva potrebni su i timovi stručnjaka od kojih pripravnici za brak trebaju dobiti svestrani uvid o životu u braku i obitelji... Sve to treba biti u skladu s naukom Crkve.”¹⁰

Sinoda preporučuje da se u svrhu što veće djelotvornosti tečajeva stvore timovi koji će raditi u pastoralu braka i obitelji. Briga za organiziranje tečajeva posvećena je pastoralnom vijeću - odboru za obitelj.

“Teme predbračnih tečajeva moraju imati u vidu sva područja koja su usko povezana s pravim poimanjem svetosti ženidbe i obitelji unutar Božjeg plana spasenja u Crkvi i u svijetu. Trebaju obrađivati kontrolu rađanja, kontracepciju, abortus, seksološke probleme, ne samo s medicinsko-etičke nego u prvom redu s teološke strane.”¹¹

Ne želi se ostati samo na bračnim tečajevima u gradu Splitu nego se zahtijeva da se oni održavaju i u ostalim, barem većim, mjestima nadbiskupije.

3. 1. *Za koga su zaručnički tečajevi?*

Možda je gornje pitanje suvišno. Ipak se ne čini tako. U splitsko-makarskoj nadbiskupiji prvi su tečajevi, kako rekosmo, bili tako organizirani da je pozvana sva studentska populacija. Stotinjak onih koji su se odazvali nije dostatan uzorak uspješnosti tečaja. Ubrzo se je počelo pozivati sve one koji namjeravaju uskoro uploviti u okrilje sakramenta ženidbe, a već su se prijavili svojim župnicima.

Ne mali broj je bio onih koji su se javljali u zadnji čas, pritisnuti neželjenim problemima poput neplaniranog dolazećeg novog bića na svijet. Takve nepogodnosti su velika zapreka donošenju plodova i najbolje organiziranih tečajeva. Još za vrijeme održavanja 55. sinode splitsko-makarske nadbiskupije nije bila dovoljno naglašena daljnja priprema, odnosno zaručnička pouka, bez one karakteristične nervoze i užurbanosti. Od zaručnika se traži da se jave župniku najmanje mjesec dana prije vjenčanja, jer će tada župnik imati dovoljno vremena (!) da ih pripravi na dostojno primanje svetog sakramenta.¹²

¹⁰ Usp. Akti,... *ondje*, str. 162.

¹¹ Usp. Akti,... *ondje*, br. 491., str. 245.

¹² Usp. Akti, ...*ondje*, br. 493., str. 246.

Upornim nastojanjima uspjelo se nekako dovesti u djelomični red kandidate za ženidbu, da se ne javljaju župnicima u zadnji čas. Oni mogu birati kada će poći na zajedničku pripremu. Sada se npr. svaki mjesec, osim kolovoza, pruža mogućnost obavljanja tečaja u dvorani župe sv. Petra, tzv. konkatedrali, u Splitu. Don Božo Delić, župnik Sv. Petra, spiritus movens tečajeva, na vrijeme šalje svim župnicima obavijesti o datumu održavanja tečajeva i marno vodi brigu o svim tehničkim detaljima odvijanja zaručnickih tečajeva.

3. 2. Današnja struktura zaručnickih tečajeva u Splitu

Nakon tolikih pokušaja, posadašnjenja, savjetovanja, kao i stvaralačkih sugestija, u okviru postojećih mogućnosti tečaj se odvija na sljedeći način. Kandidate šalju župnici kod kojih će se zaručnici vjenčati. Budući da se tečaj održava od nedjelje do četvrtka navečer - svi kandidati se najprije upisuju u knjigu polaznika.

Tijekom pet susljednih večeri obrađuju se sljedeće teme:

1. Ženidba je sakrament
2. Psihopedagoški aspekti braka i obitelji
3. Medicinski vid braka i svjedočanstvo bračnog para
4. Moralni vid braka
5. Crkveno pravo o ženidbi i braku

Namjera je autorova bila ispitati kvalitetu tečajeva s obzirom na izbor tema, predavača te njihov utjecaj na veliko mnoštvo nazočnih. U anketama koje je provodio pojedinačno i u manjim skupinama, a posebno s čitavim jednim tečajem od 1. do 5. prosinca 2002., postavljena su sljedeća pitanja. Nakon uvodne napomene da se anketa provodi kako bi se tečajevi održavali za najveću korist sudionika, zamoljeni su nazočni pomno pratiti sva predavanja i odgovoriti nakon svakog predavanja: 1. Je li se predavač vjerno držao teme? Ponuđene su četiri mogućnosti kao odgovor a) da, b) djelomično, c) ne i e) - što biste vi na njegovom mjestu nadodali, odnosno izostavili. 2. Ocijenite predavača ocjenom od 1 do 5. 3. S obzirom na broj nazočnih koji uvijek prelazi 100, smatrate li da je taj broj a) prevelik, b) premalen, c) dobro je ovako. 4. Vaš osvrt na tečaj i možebitne primjedbe s obzirom na organizaciju tečaja i njegove teme.

3. 3. Kako su zaručničke tečajeve doživjeli pojedini kandidati za ženidbu?

Osim liječnika i bračnih parova predavači su uglavnom teolozi različitih specijalizacija. Budući da teolozi trebaju osluhnuti duh i znakove vremena te se potruditi pročitati ih, iznosim ovdje bitne primjedbe slušatelja, s nadom da će veoma dobro doći svima koji se bave ne samo problematikom braka nego i uzvišenim spasenjskim poslanjem.

a) Teologu br. 1. poručuju:

“Nije dovoljno iznijeti točno i korektno određenu materiju koja se na tečajevima izlaže.” Uostalom, tako je i na svim područjima ljudske djelatnosti. Zrelo slušateljstvo ima pravo reagirati onako kako je dotični susret doživjelo.

Najčešće se, s obzirom na vanjske dojmove, ističe kako je “predavač sklon monotonom načinu izlaganja.” “Kao da je izgubljen u vremenu i prostoru. Zbog toga nije dovoljno zanimljiv.”

Kad bi se moglo, dobro bi bilo napraviti teološko-psihološku analizu anketnog listića br. 53. Svakom predavaču drži lekciju pa tako zamjera i ovom što je “bojažljiv dok spominje Boga, Crkvu, grijeh.”¹³ Možda je čitavu atmosferu najbolje izrazio jedan slušatelj zapisavši: “Ispravan govor, ali je malo slabiji kontakt sa slušateljima.” “Mi vjerujemo u sakrament ženidbe, no mislim da je kvaliteta predavanja neuspješna.” Poneke primjedbe ukazuju više na pisca primjedbi negoli na predavače na koje bi trebale biti usmjerene.¹⁴ Pružena je prigoda slušačima ocijeniti svakog predavača od 1 do 5. Ovog su teologa ocijenili prosječnom ocjenom 3,5. (Vidi crtež 1).

¹³ “U predavanju nema govora o kerigmi, ljubavi Božjoj, bez koje je teologija prazna, besmislena. Nema govora o potrebi čuvanja predbračne čistoće... Spomenuo je predavač izraz *planiranje obitelji*, a taj izraz se ne može spominjati u kršćanskom rječniku” (sic!-moja primjedba. Čini mi se da ćemo imati sve više ovakvih ‘superteologa’ što više budemo imali nekontroliranih pokreta u Crkvi!).

¹⁴ “Prilikom prvog dana predavanja dr. Nediljko je govorio o ženidbi kao sakramentu. Mislim da nije njegovo pravo, kao ni Crkve da govori kako je malo imati jedno do dvoje djece. To govorim zato što mnogo obitelji nema financijsku moć za uzdržavanje 4, 5 i više djece kao što je ima bračni par koji nam je predavao 4. dan. To nije nikako u redu, jer ako Crkva ima takav stav, onda i ona može mnogo više pomoći, a ne graditi tzv. *hotele od crkava*. Kad Crkva tako govori zašto se i njoj mora platiti za predavanja, zašto te svećenik krivo gleda ako njega ne platiš. Vi sve lijepo i krasno govorite, ali vi takvih problema nemate. Mislim da ovo nije bilo ni mjesto ni vrijeme za miješanje političkih stvari s mojim

b) Poruke teologu br. 2

Sve vrvi pohvalama, tako da bi neki čitatelji "dali ocjenu 10 kad bi postojala", dok bi drugi željeli da on predaje sve dane, jer je "jedini blizak čovjeku". No i njemu upućuje opširnu primjedbu br. 53.: "Predavač je govorio dinamičnije, rekao je zanimljive stvari, rekao je ISTINU. Ali ni traga spominjanju Boga, Božje ljubavi, koja je nužna za komunikaciju u braku". Najčešće susrećemo o predavaču sljedeću ocjenu. 'Izvanredan predavač'. Potom slijede lekcije kako je trebao (ne)govoriti. Ocjena mu je 4,9. (Vidi crtež 2).

c) Primjedbe teologu br. 3

"Simpatičan, ali nedovoljno u duhu vremena." "Iako nije okusio brak, dobro se razumije, ali nikada nije kasno." "Stavovi su mu pomalo šovinistički." "Asocijacije i primjeri predavača potječu iz šezdesetih godina prošlog stoljeća. Izlaganje je nacionalistički i demagoški obojeno. Ističe vlastite frustracije." Pohvala ipak ne nedostaje. "Uz duhovitost i iskrenost" jedan od slušatelja će ga okarakterizirati "kao najzanimljivijeg predavača, punog lijepih savjeta i poruka da je ipak najljepše život udvoje". Čak i više puta citirana br. 53. ne nalazi većih primjedbi osim što nije "spomenuo predbračnu čistoću, kao da to nije bitno."¹⁵ "Primitivan, grub, ima svojih vrijednosti ali sveukupno ne može dobiti prolaznu ocjenu, jer je isključiv i prost. Nastupa kao šoumen"? Sljedeći pak sudionik ankete dodaje: "Zanimljivo predavanje". Ocjena mu je 3,8. (Vidi crtež 3).

d) Primjedbe teologu br. 4

"Predavač treba biti zadovoljan odjekom svog izlaganja u srcima mnogih." No i ovdje ih ima koji se ne slažu u svemu s iznesenim. Čak i najspominjaniji br. 53. nije mogao sakriti svoj zanos.¹⁶ "Dosadno i nebitno." "Inače što se tiče predavača, rekla bih sve najbolje i također bi pohvalila teme predavanja" (potpisala se - Ana Maršić). "Najkonkretnije i najinformativnije predavanje." "Veoma dobra i super tema." Ocjena 4,6. (Vidi crtež 4).

vjenčanjem. Ja znam da ovo što sam napisao neće ništa promijeniti, ali sam ja ispraznio svoju dušu tim mislima, i ako netko od vas ima mogućnost, kao vaša kolegica Bernardica, tj. ako ima duhovni zov, jer brak je ipak sveta stvar, možete i vi pomoći Hrvatskoj pa imati dvadeset i više djece. Hvala lijepa" (bez potpisa!).

¹⁵ Nemam komentar za pisanu primjedbu slušatelja pod br. 98. "Predavač je primitivan, grub, ima svojih vrijednosti, ali sveukupno ne može dobiti prolaznu ocjenu, jer je isključiv i prost. Nastupa kao šoumen?"

¹⁶ "Jako zanimljivo, predavač je objasnio sve na duhovit i živ način. Bilo je potrebno čuti sve ove tehničke stvari, i crkveno pravo. Predavač je izmolio Očenaš na početku - osvježenje".

e) Ni liječnici nisu pošteđeni

Najneugodnije sam se iznenadio zbog najvećeg broja negativnih primjedbi glede predavanja liječnika, jer su mi iskustva iz drugih tečajeva, bilo u zemlji bilo u inozemstvu, davala sasvim drugačiju sliku. Uostalom poslušajmo ih: "Nema veze što govori." "Nema dobar pristup, tako da je bilo vrlo dosadno, a što se tiče njezinih mišljenja, neka ih zadrži za sebe, jer su vrlo glupa." "Predavač nikako da prijeđe na stvar"... "Čuo sam odgovore na pitanja koja sam već znao, a na ona druga odgovor nisam dobio." "Tema je zanimljiva i vrijedna pažnje, ali je predavačica iritantna kao i njezine grimase." "Naporna za slušati." (Vidi crtež 5).

S iznesenim se ne slažu primjedbe slušateljice br. 53: "Predavačica je jedina, uz dr. Luku i ovaj bračni par, napokon spomenula termin KRŠĆANSKI BRAK. Njeno predavanje je bilo odlično, odlučno je rekla stav Crkve, jednostavno je objasnila zbog čega Crkva ne podupire kontracepciju. Zanimljivo, korisno, nadahnuto predavanje."

"Slab kontakt sa slušateljstvom i veoma ozbiljna, ali dobra što se tiče tih problema, jer to ne bi trebalo biti dosadno, već uistinu zanimljivo." "Slab kontakt sa slušateljstvom, ali dobar prikaz štetnosti kontracepcijskih sredstava na život čovjeka."

Unatoč takvim najčešće spominjanim primjedbama ipak se nađe i onih koji kažu da joj treba dati više vremena; Ocjena: 3,49.

f) Kako su doživjeli svjedočenja bračnih parova

Uz najveći broj pozitivnih mišljenja doneseno je nekoliko i kritičkih primjedbi. Tako npr. "Ona je tako dosadna, jer se ponaša kao da je časna sestra, a ne udana žena; on je odličan." "Bračni par je primjer svim prisutnim na zaručničkom tečaju, velik bravo za osmero djece. Više ljudi bi trebali slijediti njihov primjer." "Divim se tim ljudima i da trećinu njihovog doživim, bila bih zadovoljna." "Dobar primjer i možda priključiti još koji bračni par." "Par usklađen ali nerealan." "Trebali bi dobiti veću minutažu, zbog svog iskustva življenja u braku." "Na pravi realistični način prikazuju iskrenu ljubav prema djeci." "Oduševio me muž - tipičan muškarac u obitelji." "Nezanimljiva priča." Nije zanemariti i sljedeću primjedu: "Ovo je trebalo biti predavanje o iskustvu u braku, a ne reklama za koncert zbora Gospe od Zdravlja". Ocjena im je: 4,12. (Vidi crtež 6).

4. BROJNOST SUDIONIKA TIJEKOM ZARUČNIČKIH TEČAJEVA

Nakon prva dva turnusa zaručničkih tečajeva koje je organizirao o. Ljudevit Jeđut 1970. godine u Splitu uslijedio je sedmogodišnji prekid, iza kojega su tečajevi oživjeli i bez prekida se održavaju, s odgovarajućim izmjenama i dopunama, sve do danas (2004. god.). Od 1978. godine, koju držimo godinom početka kontinuiranog odvijanja tečajeva, do 1995. god. održano je 136 turnusa zaručničkih tečajeva. Do 1992. god. tečajevi su se održavali 7 puta godišnje, a od tada se nisu održavali samo tijekom dva ljetna mjeseca. Posljednjih godina se ne održavaju samo u kolovozu.¹⁷

U 2000. god. bilo je 1760 zaručnika (ne parova!); 2001. god. 1635.; 2002. god. 2168, te 2003. god. 2187.

Pedantni voditelj tog, nazovimo ga 'pogona', već spominjani don Božo Delić, primjećuje kako od jeseni 2003. god. broj posjetitelja na svakom turnusu nekako opada. Tako je u listopadu 2003. god. bilo 162, u studenome 94, u prosincu 115, a u siječnju 2004. god. 123. I taj bi fenomen trebalo istražiti.

Ne smije se stvarati pogrešna slika grada Splita iz onoga što nam pružaju brojevi nazočnih na samim tečajevima priprave za brak. Tako se je npr. godine 1989. u aktivno odvijanje tečaja uključilo samo devet splitskih župa. Usporedbom broja vjenčanja s nazočnima na tečajevima dolazi se do podatka da je tek svako sedamnaesto crkveno vjenčanje pripremano na ovom, nazovimo ga službenom, zaručničkom tečaju za grad Split. Pet godina kasnije situacija se osjetno poboljšava. Te je godine u splitskim župama obavljeno 856 vjenčanja, a na tečaj je poslano 599 zaručnika, odnosno 279 zaručničkih parova. Tako je gotovo svaki treći zaručnički par prošao kroz tečaj.¹⁸

4. 1. Utjecaj brojnosti na aktivno sudjelovanje u prigodi zaručničkih tečajeva

Ne želi li se nešto održati samo radi dužnosti nego i da se osjete plodovi, prijeko je potrebno pitati one kojima je riječ upravljena, kako je doživljavaju. Da se slušateljima olakša napor u odgovorima na

¹⁷ U sedamnaestogodišnjem razdoblju od 1978. do 1995. u 136 turnusa bilo je 5383 nazočnih na predavanjima. U prosjeku 39,5 zaručnika. Usp. B. Delić, *Ondje*, str. 35-38.

¹⁸ Usp. B. Delić, *Isto*, str. 37-38.

pitanje - "odgovara li vam ovoliki broj pohađatelja tečaja?" ponuđena im je mogućnost jednog od odgovora koji su trebali zaokružiti. Uz odgovor su mogli dodati i svoje primjedbe. Ponuđeni odgovori su glasili:

a) *bolje bi bilo još i više!*

b) *bolje bi bilo manje!*

c) *dobro je ovako!*

Samo devetorica zaokružila su odgovor pod a.

Tridesetpetero je odabralo odgovor ponuđen pod b.

Šesdesetosmero je zaokružilo ponuđeni odgovor pod c.

Dobar dio brojčano najmanje skupine - (a) - mislio je kako bi bilo dobro da ih što više čuje predavanja, tj. svatko tko se želi crkveno vjenčati, a nisu vodili računa o funkcionalnosti velikog broja nazočnih i mogućnosti da se plodno odvijaju predavanja.

Znatan dio - gotovo trećina - (skupina b) - 35 anketiranih - izrazilo je želju da slušateljstvo bude u manjim skupinama. Neki su upućivali i na veličinu pripadnika skupine kako bi ona aktivno djelovala. Dopuštali su najviše 40 osoba u jednom turnusu.

Najveći broj pokazao je tipičnu inertnost zaokruživši - (c) - 'dobro je ovako!' U stilu dobro poznate - pusti me stati! Jedino sudionici koji su izabrali taj odgovor nisu ga popratili nikakvim komentarom!

5. KRITIČKI OSVRT – ZAVRŠNI POGLED

Autor je već kao mladi svećenik i prije negoli su se začeli zaručnički tečajevi u našoj (nad)biskupiji, s manjom skupinom istomišljenika pokušavao pokrenuti postojeće pastoralne entuzijaste kako bi učinili sve što je bilo u njihovoj moći da se što spremnije pristupa sakramentu kršćanske ženidbe.

I dok su prve male grupe polaznika tečajeva u samim počecima doživljavale radost i zadovoljstvo, jer su mogli proživljavati tečajeve kao aktivni suradnici, dotle su sudionici tečajeva, posebno nakon stvaranja Hrvatske države, prema osobnim priznanjima, osjećaju nekako pasivnim slušateljima, često izgubljenima u masi. Ni uz najbolju volju nije moguće zainteresirati sve pojedince u masi.¹⁹

¹⁹ Tako primjerice marni organizator tečajeva, već spominjani don Božo Delić, donosi kako je na tečajevima 1989. godine bilo 208 nazočnih, a već 1993. taj je broj narastao na 884 sa stalnom tendencijom rasta do lanjske 2003. godine. Usp. Arhiv zaručničkog tečaja u Splitu kod don Bože Delića, Župni ured sv. Petra, Split, sv. VI., str. 38-40.

Autor je kao aktivni župnik, šaljući zaručnike na pripremu, ali prethodno obavljajući pretpripremu s njima, te održavajući završne pripreme pred sklapanje braka nakon održanog tečaja u Splitu, imao prilike saslušati mišljenja svakog sudionika zaručničkih tečajeva. S mnogima je od njih poslije obavljao povremene obiteljske susrete u skladu s preporukama opće i mjesne Crkve o pastoralu katoličkoga braka i obitelji. Iz takvih okolnosti mogao je lako steći neposredni uvid u prednosti odnosno nedostatke ovakvih tečajeva.

Tečajevima se najčešće zamjera *jednosmjernost informacija*, nemogućnost dijaloga. Svakom predavaču se priznaje njegov intelektualni doseg, ali se i upozorava kako je mogućnost osobnog kontakta svedena na najmanju mjeru. Kada bi bilo tih osobnih kontakata, onda bi se i sam predavač uvjerio u eventualne manjkavosti onoga što se na njega odnosi pa bi tako mogao biti od veće koristi budućim sudionicima tečajeva. Takvi osobni kontakti mogli bi se odvijati i nakon tečajeva na različite načine. Dobro bi stoga bilo da predavači odrede mjesto i način gdje su dostupni i spremni biti na raspolaganju onima kojima pokazuju ispravan put katoličkog nauka u svezi s ostvarenjem vječne i neopozive stvarateljske ljubavi.

Lijepo je to izrazio i jedan sudionik tečaja: "To što je netko 'odslušao' sva predavanja, ne znači da ih je slušao i razumio. Dosta polaznika je tu samo radi procedure. Žalosno je što se svi sakramenti danas svode na proceduru koju treba proći, tečaj koji treba odslušati. Gdje je tu razgovor, dijalog, dvosmjerna komunikacija sa svećenikom, psihologom, liječnikom? Svi su predavači nakon predavanja brže-bolje pobjegli da ih ne bi netko nešto zapitao.

Samo jedan predavač se potrudio koristiti vizualnim sredstvima - kredom i pločom, a takve se stvari toliko bolje pamte od riječi! Nitko se nije potrudio svoje predavanje u par kratkih crta i s par informacija staviti na papir i podijeliti polaznicima" (br. 46).

6. MASOVNOST GUŠI DJELOTVORNOST

Na svim poljima ljudske djelatnosti lako je uočiti kako masovnost guši osobnu inicijativu. Vjera je osobni izbor pa i sve što omogućuje njezin rast ima potrebitu djelotvornost samo ukoliko zahvaća pojedinca. Zahvatom u svijet pojedinca formira se odgovorna jedinka koja je u stanju stvarati odgovorno zajedništvo. Jedino je tako moguće očekivati plodove i od zaručničkih tečajeva.

U samim počecima formiranja zaručničkih tečajeva osjećala se je radost ako se je okupilo barem nekoliko bračnih parova i s njima održala zajednička priprava. Zbog poznate ideologije koja je na vjeru gledala kao privatnu stvar svakog građanina i sumnjičavo promatrala svaki skup koji izlazi izvan tako nametnutih 'okvira' jedino vladajuće stranke komunističke partije, nije bilo lako privoljeti tolike kandidate za brak, da bi se zajednički sastajali i tako, na neki način, javno eksponirali. Posebno je to vrijedilo za one koji su, najčešće zbog boljeg životnog standarda, samo na papiru pripadali jedinoj stranci - KPJ - a u duši su bili vjernici. Njima nije bilo ni lako, a često ne samo neprihvatljivo nego i veoma riskantno, javno se eksponirati na vjerskim susretima. Jedino kada su ih slali sa zadatkom da 'pobožno' slušaju i uhode mogli su dolaziti bez problema na vjerske susrete.

Kasnijim razvojem događaja, naročito padom komunističke službene ideologije, tečajevi prerastaju do nepredvidivo velikog broja sudionika. Ubrzo su se uočili problemi koji prate svaku vjersku masovnost.

Izravno i neizravno na to ukazuju i odgovori sudionika ankete koji su pokušali davati svoje primjedbe na odvijanje zaručničkog tečaja u Splitu.

Otprilike trećina sudionika ankete osjećala je težinu i neprimjerenost tečaja zbog velikog broja sudionika. Svatko je na svoj način to izrazio, a sve bi se moglo uklopiti u izjavu jednog od sudionika:

"Bilo bi bolje kad bi grupa bila manja jer bi se bolje upamtio sadržaj predavanja, i oni koji bi htjeli nešto čuti i zapamtiti ne mogu se koncentrirati zbog žamora i zvonjave mobitela."

7. NOVI MODELI ZARUČNIČKIH TEČAJEVA

Prateći znakove vremena i želeći na njih odgovoriti na primjeren način, Crkva ne može stajati skrštenih ruku nad zbivanjima koja neprestano protječu. Znajući dobro kolika je vrijednost zdrave obitelji, a čije zdravlje i sreća dobrano ovisi o solidnoj pripremi, neprestano se traže načini kako bi te pripreme najbolje odgovarale zahtjevu trajnosti u neprestanim promjenama.

Budući da sada hrvatski narod živi u slobodnoj domovini, onda i Crkva može koristiti sve blagodati slobode. Crkva više nije skućena u okvire zidova hrama i sakristije pa može promatrati što se sve događa u drugim mjesnim crkvama različitih naroda, posebno onih

koji su nam teritorijalno blizi. Autor je imao čast aktivno sudjelovati na 37. međunarodnim danima pripreve za brak u talijanskom mjestu Lignano Sabbiadoro (Ud) od 1. do 4. svibnja 2003. god.²¹

Veoma zgusnuti program rada tih dana omogućio je uvid u nastojanja svjesnih članova Crkve, na poseban način okupljenih katoličkih laika, što se sve čini ili se namjerava činiti da bi kandidati za sakrament ženidbe što spremniji ušli u obiteljsku životnu avanturu. Ne ostaje se samo na predbračnim pripravama za brak nego se, u mnogim mjesnim crkvama, nastoji nastavljati sa susretima koji učvršćuju brak i povezuju obiteljske silnice, bilo unutar jedne obitelji, bilo u svezi s drugim obiteljima koje tvore Crkvu.

Uza svu različitost i bogatstvo tih susreta zajedničko im je da nitko više ne prihvaća masovne, brojem prevelike zaručničke skupove. Uglavnom se formiraju manje skupine zaručničkih parova. Idealno bi bilo da ih ima najviše desetak, no nekako se podnosi ako je četrdesetak osoba. Veoma često se izmjenjuju iskustva, obogaćujući svoje sredine djelovanja. U pojedinim talijanskim dijecezama pastiri mjesne crkve traže obvezno pohađanje takvih tečajeva i aktivnu participaciju sudionika.

Prikazani su bili različiti modeli pripreve: klasični (poput našeg, o kojemu raspravljamo), vikend-priprema (barem dva mjeseca održavaju se susreti svakog vikenda), godišnja priprema (susreti nekoliko puta tijekom godine) i sl.

Sudionicima su podijeljeni različiti zadaci koje će trebati ove godine na susretu u Luxembourggu detaljno obraditi i tako čuti što Duh poručuje Crkvama (usp. Otk 3,13).

8. SMJERNICE CRKVE U NAŠEM HRVATSKOM NARODU

Dugo se je u našoj Crkvi očekivao onaj trenutak kada će biti objelodanjen *Direktorij za pastoral obitelji*. I dok su pastiri Crkve mogli pronalaziti različita opravdanja za eventualno pomanjkanje smjernica, sada, nakon što je HBK odobrila *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, KS, Zagreb, 2002. (usve 134 str.), nitko

²¹ U svim se zemljama zovu: Centri pripreve za brak. - CPM - Centre de Préparation au Mariage. Dane u Lignano organizirala je Međunarodna federacija centara pripreve za brak - Fédération Internationale des Centres de Préparation au Mariage. Usp. Quaderno di 37° GIORNATE INTERNAZIONALI per la preparazione al matrimonio, Lignano Sabbiadoro (Ud), 2003.

ne može naći ispriku za eventualne svoje propuste. Pisan jasnim, ispravnim, suvremenim bogoslovnim jezikom pruža priliku svakome da se njime bogato okoristi.

Ovdje upućujem samo na ono što se odnosi na našu tematiku. U V. poglavlju govori se o crkvenom djelovanju za brak i obitelj, gdje na prvome mjestu naglašava pripremu za bračni i obiteljski život.

Najprije se govori o daljoj pripravi za brak. Ona se na neki način odvija u skladnom obiteljskom zajedništvu roditeljskog doma, gdje obitelj živi vrednote ljudske osobe, koje nam je Bog dao po svojoj Crkvi.²² Problem je kada nije lako osjetiti to obiteljsko ozračje, bilo da ga nema, bilo da ga, zbog izvanrednih životnih prilika, u kojima žive primjerice športaši, nije moguće normalno živjeti.²³ Inače se dalja priprema događa na "posredni način, i to redovitim pastoralnim radom s djecom i mladima, redovitim vjeronaučnim, biblijskim, molitvenim i sličnim susretima...kvalitetnim korištenjem slobodnog vremena..."²⁴

Bliža bi pak priprema počinjala tečajem priprave za ženidbu, koji se redovito kod nas održava na dekanatskoj i međudekanatskoj razini. Ne bi se smjela župa "otarasiti" svoje uloge samo šaljući svoje kandidate na 'višu' razinu priprema, kakva je primjerice ovaj središnji tečaj u Splitu, nego upravo ona mora biti poticatelj i 'finalist' pouke za obiteljski i bračni život.

Neposredna priprema mora se održavati na župnoj razini gdje bi zaručnici, u idealnim uvjetima, prijavili svoju namjeru sklapanja braka barem godinu dana prije tog radosnog čina.²⁵ U pripremu bi se trebali uključiti barem osvjedočeni kršćanski bračni parovi sa

²² Daljnju pripremu unutar itinerara kateheze za mlade, kao i punoljetne mladeži preporučuju mnogi stručnjaci obiteljskog pastorala. Tako i npr. Franco Giulio Brambilla, u: *La parrocchia oggi e domani*, Cittadella editrice, II edizione, Assisi, 2003., str. 81-82.

²³ Usp. J. Čorić, *La formazione religiosa degli sportivi professionisti*, u: *Orientamenti pastorali*, 11/2003., str. 30-33.

²⁴ Usp. HBK, *Direktorij za pastoral obitelji*, KS, Zagreb, 2002., str. 78.

²⁵ Talijanska biskupska konferencija uz prihvaćanje općih normi da se zaručnici barem tri mjeseca prije vjenčanja jave svome župniku preporuča da se to učini godinu dana prije, a s obzirom na broj susreta neka se odvijaju barem dva mjeseca svaki tjedan, a svaki biskup određuje razne aspekte pripreme. Ipak neka na području cijele biskupije bude jedinstvena praksa. Usp. CEI, *Direttorio di pastorale familiare per la chiesa in Italia*, (Annunciare, celebrare, servire il "Vangelo della famiglia", Fondazione di religione "Santi Francesco d' Assisi e Caterina da Siena" Roma, Copyright by CEI, Roma, 1993., str. 70-71.

svojim svjedočanstvima života. Tu bi se obavila sinteza dosadašnjeg puta priprave; obavili dani sabranosti i molitve; izvršila liturgijska priprava uz sudjelovanje samih zaručnika te na koncu izvršio pravni postupak koji predviđa kanonsko pravo.²⁶

Ne želeći davati ocjene mislim da nije pogrešno ustvrditi kako je *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, u izdanju HBK nešto zbog čega se ne treba stidjeti ni pred jednim sličnim direktorijem poznatih i velikih biskupskih konferencija raznih zemalja svijeta. Malo dulje se je 'rađao', ali se je uspješno rodio.

9. Što činiti?

Samo je Bogu poznato koliko su dobra učinili mnogobrojni turnusi zaručničkoga tečaja, koji se već 26. godinu neprekinuto održavaju u Splitu, posebno onaj središnji u dvorani crkve sv. Petra. Ondje se održavaju zadnjih šesnaest godina. Prvih 10 godina održavali su se u podrumu nadbiskupijske zgrade u Zrinsko-frankopanskoj 14. Želeći da takvi susreti budu što plodonosniji poduzeto je sve ono što je ovdje izneseno. Odgovorni službenici Crkve ne bi smjeli nijedan posao vršiti samo zato da se nešto vrši. I Koncil poziva da budno oslušujemo vrijeme i pratimo njegove glasove te prema onome što hvataju naše antene duha tako i postupamo.

Može li se prijeći preko primjedaba pohađatelja tečaja, a zapisanih i potpisanih imenom i prezimenom, iako se to nije ni od koga tražilo, kada primjerice čitamo:

“Zaručničkim tečajem dotaknute su najbitnije stvari vezane uz pripravu za sam brak, međutim smatram da bi trebalo postojati kakvo intenzivnije savjetovanje za zaručnike i mlade bračne parove kako bi se pojačala svijest mladih ljudi. Trebalo bi organizirati savjetovalište koje bi mladencima omogućilo svojevoljno, višednevno (dakle i više od ovog uobičajenog) posjećivanje, gdje bi se detaljnije razgovaralo, od moralnih do medicinskih aspekata braka. Trebala bi također postojati mogućnost obraćanja mladenaca voditelju tečaja, što iziskuje manji broj pohađatelja tečaja” (Potpis: Danijela Bibez – Ona je i podcrtala dio svog teksta!).

“Vremena za neke 'promjene' ovdje jednostavno nema pa bi po mom osobnom viđenju bilo puno bolje veću pozornost posvetiti vjernicima u župama, i to kod svete pričesti i krizme i ne dozvoliti da

²⁶ Usp. HBK, *Direktorij za pastoral obitelji*, KS, Zagreb, 2002., str. 79-80.

se sve svede na pečenje janjetine i sl. Treba po mogućnosti i češće organizirati ovakva predavanja po župama, više puta tijekom godine, a ne samo ovako po nekakvoj prisili jer je po meni to kontraproduktivno. Tko želi slušati, sluša, a po reakcijama dobar dio jer se 'mora'. Sa štovanjem Ante Rajević. P. S. Imam još na umu štošta, ali sam u vremenskoj stisci."

Izabrana su iznesena svjedočenja jer su u njima sadržana uvjerenja mnogih koji dolaze na tečajeve ne samo reda radi, nego i da se njima obogate. Pastiri pak naše crkve sami se trebaju pitati je li moguće očekivati uspjeh jednog ma ne znam kako dobro organiziranog tečaja, ako ne učine potrebne predradnje, kao i određene korake nakon tečaja? Tako se primjerice treba pitati mogu li jednako uspješno pratiti izlaganja praktični katolici, odnosno oni koji su išli na katehetske i slične susrete do konca svojega školovanja, kao i oni kojima je vjerska formacija završena već na dan krizme? Što tek reći o onima koji su i do krizme, ako su do nje došli, šepali na obje noge?

Kako govoriti npr. o uzvišenosti predbračne čistoće pred slušateljstvom kada ih je, kako zapisa jedna od sudionica ankete, više od polovice već u trudnoći?

Nije li preuzetno od svećenika vjenčatelja obavljati vjenčanje, a ne poznavati dobro zaručnicu i zaručnika? Posebno bi bilo nužno poznavati njihovu dotadanju vjersku praksu, naročito posjet sv. mise i primanje sakramenata. Stvarnost manjka vjerske formacije traži od vjenčatelja da prati one parove koji su pred njim sklopili sakrament vječne i neopozive ljubavi, jer će se jedino tako uspjeti smanjiti opasna kriza rastava koja svaki dan kuca na vrata hrvatskih obitelji u sve većem postotku.

Ove su riječi trpke za slušanje, a ne baš lake za provođenje u praksu, no nećemo izbjegavati činjenice zato što nam ne škaklju uši. Ne pokazuju li nam životna iskustva kako nema laganih važnih uspjeha u životu?

U mnogim se je zemljama Europe gdje su veoma zauzeti pastoralni djelatnici na područjima obiteljskog pastoral, napustio model zaručničkih tečajeva s velikim brojem sudionika. Prešlo se je na malene grupe. To iziskuje sve veći broj oformljenih katoličkih laika kojima je najveća radost vidjeti plodove tog odgovornog segmenta pastoralne djelatnosti. Često se predstavnici takvog obiteljskog pastorala sastaju da bi izmjenom iskustava obogatili sebe i druge. Divno je susretati se s tim entuzijastima kojima je jedina plaća duhovno zadovoljstvo, koje izvire iz svijesti da su usrećujući druge usrećili i sami sebe. Njihov kraljevsko-svećenički zanos veoma

pobudno djeluje na hijerarhijsko svećenstvo.²⁶ Već je 55. splitska sinoda upozorila da se cijela župna zajednica treba osjećati odgovornom za uspjeh i sreću svake nove obitelji, koju će pratiti posebno molitvom i savjetima s obzirom na put koji su i oni sami prošli.²⁷

Nije lako potaknuti bračne parove da javno svjedoče svoj životni obiteljski put, ali nije ni nemoguće. Uz dobru volju i odgovarajuće napore, uspjeh ne izostaje. Jednom formirani bračni par, spreman otvoreno svjedočiti obiteljsku problematiku koju proživljava, pozitivno djeluje na druge bračne parove, da se osmjele i sami svjedočiti.

Najidealnije bi bilo kada bi se svaki par pripremao u svojoj župi ili, ako nema dovoljno bračnih parova u jednoj župi neka se udruže nekoliko susjednih župa u pripremi i formiranju zaručničkih tečajeva. Nije li neobično da se priprema za sakrament ne manje odgovoran od sv. Pričesti, koja zahtijeva dvogodišnju pripremu, odvija u nekoliko susreta?

Trebalo bi kod tečajeva koji su brojniji, a ne bi bilo zgorega ni kod onih manje brojnijih, dati svakom polazniku ne samo naslov predavanja nego i glavne točke izlaganja. Na koncu predavanja valja ostaviti barem petnaestak minuta za raspravu, a nakon toga bi onome tko želi ostati na daljnjoj raspravi trebalo to i omogućiti!

Predavači bi, zbog komunikacije sa slušateljstvom, polaznicima trebali dati svoje adrese, da im se svaki polaznik tečaja može obratiti kad osjeti za to potrebu. Župnici bi isto tako trebali proći barem jednom godišnje taj tečaj da znaju što moraju nadopuniti u pripravi kandidata za brak. Ne smije se smetnuti s uma da smo, u školi obiteljske stvarnosti, svi učenici do konca života.

Ne mogu se nikako lišiti ideje o neizostavnoj potrebi daljnje pripreme za brak, koja bi se u našim prilikama mogla izvesti u pripremanjima za sakrament potvrde, koji se u splitsko-makarskoj

²⁶ Tako je od 1. do 5. svibnja 2003. održan 37. Congresso Internazionale Centri Preparazione Matrimonio (FICIM=Federazione Internazionale Centri Preparazione Matrimonio u Lignano Sabbiadoro). U maloj hrvatskoj delegaciji predvođenoj biskupom Valterom Županom bio je i autor, koji nije mogao sakriti oduševljenje odvijanjem svih aktivnosti na kongresu.

²⁷ "Dalja priprava za ženidbu" obavlja se upravo na posredni način, i to redovitim pastoralnim radom s djecom i mladima, redovitim vjeronaučnim, biblijskim, molitvenim i sličnim susretima, školskim odgojem i obrazovanjem, kvalitetnim korištenjem slobodnog vremena i sastavna je dimenzija dječjeg i mladenačkog odrastanja." Usp: HBK, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, str. 78.

nadbiskupiji dijeli u gradovima u drugoj godini srednjoškolske formacije.²⁸ I ta daljnja priprava podrazumijeva ekipni rad: katehete, svećenika, katoličkog liječnika, psihologa i bračnog para. Osjeća se neodgodiva potreba da se to odmah učini, jer manipulatori ljudskih duša, vođeni tržišnom ekonomijom, a sve pod plaštem znanosti, žele svesti mladog čovjeka na predmet raspojasanog uživanja, zgodan hedonistički predmet kojim će se moći poigravati kako njima odgovara.²⁹ Tu je, prema riječima nezavisnih novinara, koji još imaju hrabrosti priznati danu da je dan, a noći da je noć: "ljubav svedena na nulu, odnos među spolovima na tjelesnu izvedbu, a odgoj na tehnicizam. Nedovoljno je reći da je ta poruka protukršćanska, ona je napad na svaku spolnost koju krijepe neko poštovanje prema ljudskom životu i tijelu".

Jednostavni izraz - 'zaručnički tečaj' i nije tako jednostavna stvarnost. Odgovornost za njegovu uspješnost snose mnogobrojni faktori. O uključenju tih faktora u tu nužnu crkvenu stvarnost ovise plodovi zbog kojih je Crkva, osluškujući znakove vremena, postavila u život tu plodonosnu stvarnost.

PREMARITAL COURSES IN THE TOWN OF SPLIT

Summary

Premarital courses in the town of Split have been at work for decades. The author is trying to answer the questions on their effectiveness, to what extent they meet the requirements of the time, what might be done to make them more fruit-bearing. At it, he makes use of surveys, talks, course participants' records, notes from the archive of the courses' head-office, as well as his own experience while repeatedly participating in them.

Following the efforts of European churches in that field, especially the ways how to avoid ineffectiveness of the courses

²⁸ Ovdje spominjemo jedan od programa koji nosi naslov: "Program edukacije vršnjaka u prevenciji HIV-a/AIDS-a za adolescente - MEMOAIDS". Taj su program izričito kritizirali hrvatski biskupi na izvanrednom zasjedanju HBK-a u Zagrebu, 26. siječnja 2004. Usp., *Prtopćenje s izvanrednoga plenarnog zasjedanja HBK*, u: Glas Koncila, 1. veljače 2004. str. 1.

²⁹ Usp. Milan Ivkošić, *Hrvati, kondom nikad ne skidatit!*, u: Večernji list, 30. siječnja 2004., str. 10.

because of the excessive number of participants, the author, along with the experience of local churches that have already passed to other more effective ways of preparations for marriage, strongly argues in favour of the courses, i.e. continued preparations for marriage, as early as in the ages of adolescence.

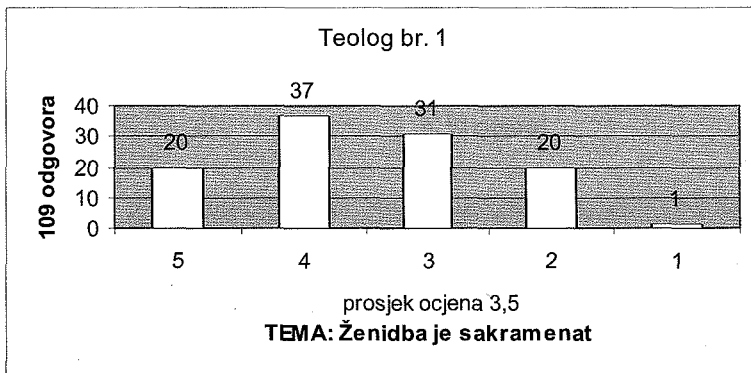
Key words: *fiancé, fiancée, premarital course, lectures, lecturer, surveys, family, the young, married couple, parish-priest, priest*

PRILOG: Tablica i crteži

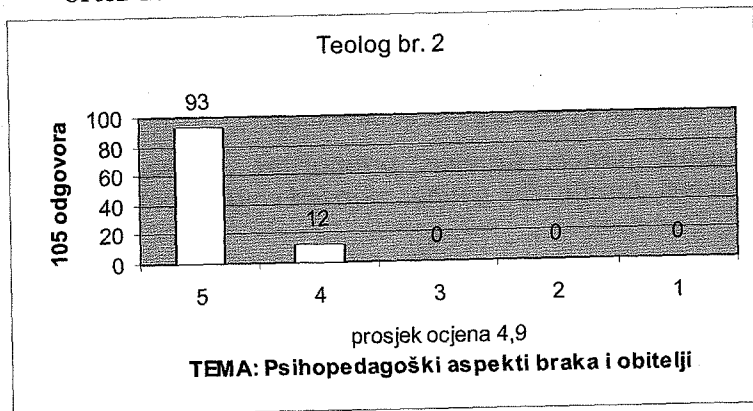
Tablica

Ocjena predavača	Teolog br. 1	Teolog br. 2	Teolog br. 3	Teolog br. 4	Liječnik	Bračni par
5	20	93	35	77	32	55
4	37	12	33	12	22	31
3	31	0	28	10	14	9
2	20	0	7	2	20	4
1	1	0	3	0	9	2
ukupno	109	105	106	101	97	101
pr. ocjena	3,5	4,9	3,9	4,6	3,49	4,12

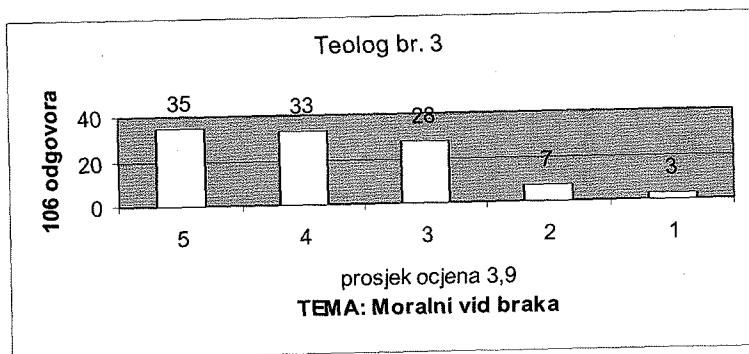
Crtež 1.

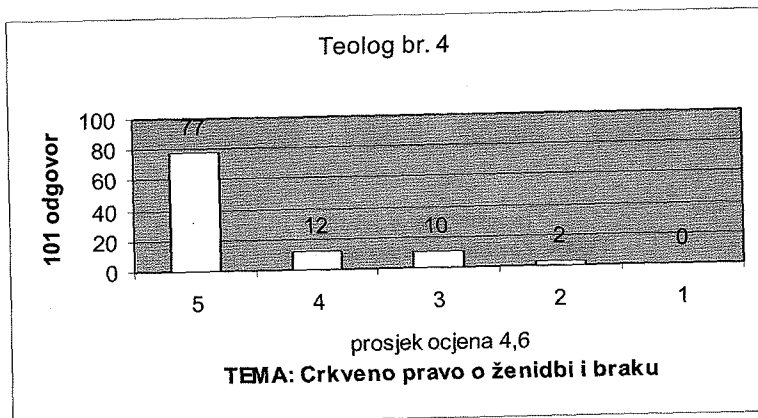
Crtež 2.

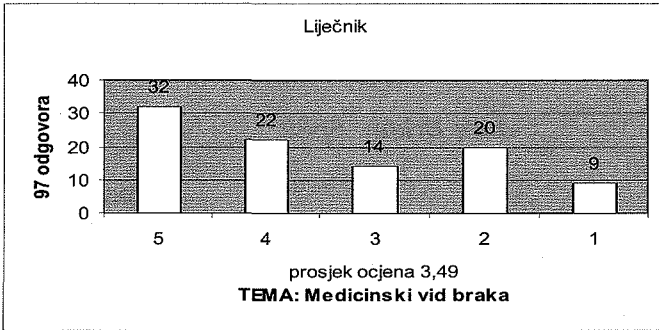

Crtež 3.

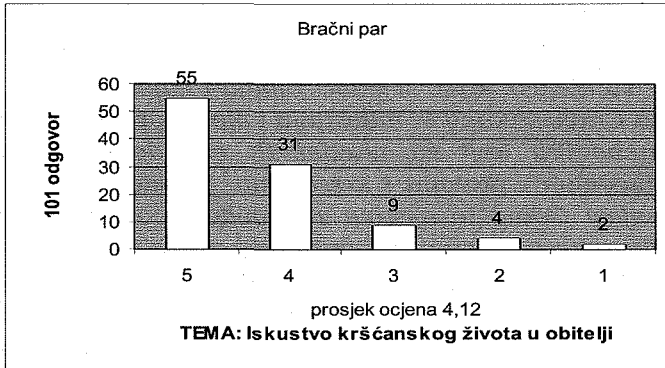

Crtež 4.

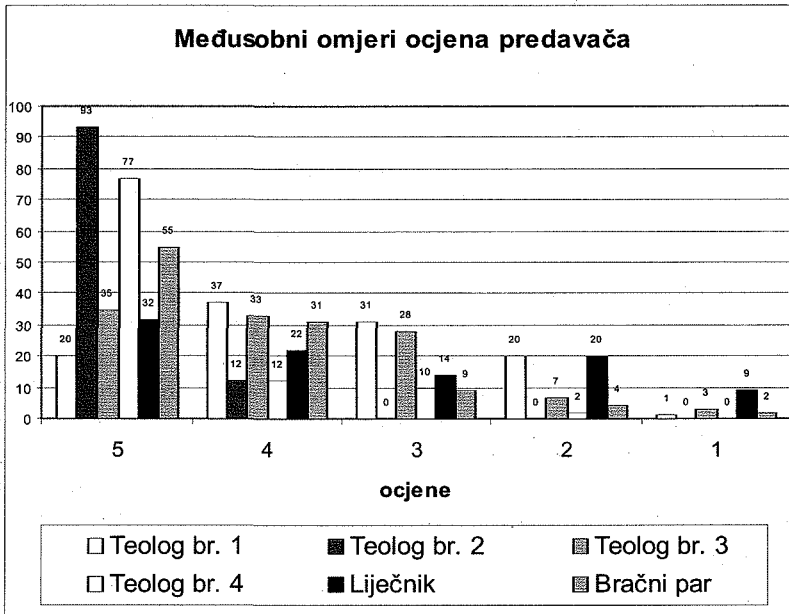

Crtež 5.

Crtež 6.

Crtež 7.